

EL

EL

EL

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 27.4.2010
COM(2010)183 τελικό

ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ

Απελευθέρωση του δυναμικού των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας

ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ

Απελευθέρωση του δυναμικού των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας

Τις τελευταίες δεκαετίες ο κόσμος κινείται με πιο γρήγορους ρυθμούς. Στην Ευρώπη και σε άλλα μέρη του κόσμου, η ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και η έντονη παγκοσμιοποίηση οδήγησαν στην απότομη στροφή από τους παραδοσιακούς μεταποιητικούς κλάδους στις υπηρεσίες και στην καινοτομία. Τα εργοστάσια σταδιακά αντικαθίστανται από δημιουργικές κοινότητες που ως πρώτη ύλη έχουν την ικανότητα στη φαντασία, στη δημιουργία και στην καινοτομία.

Σε αυτή τη νέα ψηφιακή οικονομία, η άυλη αξία καθορίζει όλο και περισσότερο την υλική, μια και οι καταναλωτές αναζητούν νέες και εποικοδομητικές «εμπειρίες». Η ικανότητα δημιουργίας κοινωνικών εμπειριών και δικτύωσης αποτελεί πλέον παράγοντα ανταγωνιστικότητας.

Εάν η Ευρώπη σκοπεύει να παραμείνει ανταγωνιστική σε αυτό το μεταβαλλόμενο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, τότε θα πρέπει να δημιουργήσει τις σωστές προϋποθέσεις που θα ευνοήσουν την άνθηση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας σε συνδυασμό με μια νέα αντίληψη για την επιχειρηματικότητα¹.

Οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργικότητας έχουν πολλές ανεκμετάλλευτες δυνατότητες για τη δημιουργία οικονομικής μεγέθυνσης και θέσεων εργασίας. Για το σκοπό αυτό, η Ευρώπη πρέπει να εντοπίσει νέες πηγές κινητήριων δυνάμεων έξυπνης και βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς και να επενδύσει σε αυτές ώστε να μπορέσουν να πάρουν τη σκυτάλη της προόδου². Η μελλοντική μας ευημερία θα εξαρτηθεί, σε μεγάλο βαθμό, από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούμε τους πόρους, τις γνώσεις και το δημιουργικό ταλέντο μας για την προαγωγή της καινοτομίας. Η Ευρώπη, αξιοποιώντας τις πλούσιες και διαφορετικές κουλτούρες που τη συνθέτουν, θα πρέπει να επινοήσει νέους τρόπους για τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας αλλά και για να ζουν αρμονικά οι πολίτες της, να μοιράζονται τους πόρους και να αντλούν οφέλη από την πολυμορφία.

Οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργικότητας της Ευρώπης προσφέρουν ένα πραγματικό οπλοστάσιο για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, συμβάλλοντας κατά τον τρόπο αυτό στην επιτυχία της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και ορισμένων εμβληματικών της πρωτοβουλιών, όπως η Ένωση Καινοτομίας, το ψηφιακό θεματολόγιο που ασχολείται με το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, το θεματολόγιο για νέες

¹ Αυτά δήλωσε ο πρόεδρος Barroso στις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές που διατύπωσε επ' ευκαιρία της επόμενης σύνθεσης της Επιτροπής. Πλήρες κείμενο: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_EL.pdf

² Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής «Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», COM(2010) 2020.

δεξιότητες και νέες θέσεις εργασίας ή η βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης³.

Πολλές πρόσφατες μελέτες⁴ έχουν καταδείξει ότι οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργικότητας (στο εξής ΚΠΔ) αντιπροσωπεύουν εξαιρετικά καινοτόμους εταιρείες με μεγάλο οικονομικό εκτόπισμα και αποτελούν έναν από τους πλέον νευραλγικούς τομείς της Ευρώπης, που συμβάλλει κατά 2,6% περίπου στο ΑΕγχΠ της ΕΕ, με δυνατότητες υψηλής ανάπτυξης και που προσφέρει ποιοτικές θέσεις εργασίας σε περίπου 5 εκατομμύρια άτομα σε ολόκληρη την ΕΕ-27.⁵

Επιπλέον, το πολιτιστικό περιεχόμενο διαδραματίζει καίριο ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, τροφοδοτώντας επενδύσεις σε ευρυζωνικές υποδομές και υπηρεσίες, σε ψηφιακές τεχνολογίες καθώς και σε νέες ηλεκτρονικές και τηλεπικοινωνιακές συσκευές που προορίζονται για το ευρύ κοινό.

Πέρα από την άμεση συμβολή τους στο ΑΕγχΠ, οι ΚΠΔ αποτελούν σημαντική κινητήρια δύναμη για την καινοτομία σε πολλούς άλλους τομείς.

Πρωτότυπες λύσεις σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς προέρχονται από τη δημιουργική σκέψη που καλλιεργείται σε αυτούς τους κλάδους και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων: από την αναζωογόνηση ή την προβολή του «σήματος-κατατεθέντος» διαφόρων χωρών, περιφερειών ή πόλεων έως την ανάπτυξη δεξιοτήτων (ηλεκτρονικές δεξιότητες) στους τομείς των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ)⁶ για τη διά βίου μάθηση, από την τόνωση της έρευνας έως τη μετάδοση αξιών με προσιτό τρόπο, από την καινοτομία σε προϊόντα και υπηρεσίες έως την προαγωγή βιώσιμου οικονομικού περιβάλλοντος με χαμηλή χρήση άνθρακα και τέλος, από το διάλογο μεταξύ γενεών έως το διαπολιτισμικό διάλογο και τη δημιουργία κοινοτήτων⁷.

Οι ΚΠΔ, πραγματοποιώντας συμπράξεις με τον κλάδο της εκπαίδευσης, μπορούν επίσης να συμβάλουν σημαντικά στο να αποκτήσουν οι ευρωπαίοι πολίτες τις δημιουργικές, επιχειρηματικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες που τους είναι απαραίτητες. Υπό την έννοια αυτή, οι ΚΠΔ μπορούν να τροφοδοτήσουν τους ευρωπαϊκούς πόλους αριστείας

³ Ειδικότερα, στο προαναφερόμενο έγγραφο διαβούλευσης της Επιτροπής οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργικότητας αναγνωρίζονται ως τομείς ανάπτυξης όπως άλλωστε και στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής "Challenges for EU support to innovation services – Fostering new markets and jobs through innovation", SEC(2009) 1195.

⁴ Μελέτη που εκπόνησε η εταιρεία ΚΕΑ για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2006 'Study on the economy of culture in Europe', το προαναφερόμενο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής για τις προκλήσεις που συνεπάγεται για την ΕΕ η στήριξη της καινοτομίας "Challenges for EU support to innovation" και η έκθεση UNCTAD (2008) με τίτλο "Creative Economy – the Challenge of Assessing the Creative Economy – towards informed policy-making".

⁵ Απαιτούνται περισσότερα στοιχεία για τον τομέα αυτό καθώς και ειδικά εναρμονισμένες στατιστικές προκειμένου να παρακολουθείται καλύτερα η κατάσταση των ΚΠΔ και να γίνει δυνατή η διεξαγωγή αναλύσεων της τρέχουσας κατάστασης, των δυσκολιών και των προκλήσεων.

⁶ Το Σεπτέμβριο του 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία παρουσίαζε ένα μακροπρόθεσμο θεματολόγιο ηλεκτρονικών δεξιοτήτων: "Ηλεκτρονικές δεξιότητες για τον 21ο αιώνα: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης και της απασχόλησης", COM(2007) 496 και προς το παρόν εξετάζει το ενδεχόμενο περαιτέρω ανάπτυξής του.

⁷ Βλ. τη μελέτη για τον αντίκτυπο του πολιτισμού στη δημιουργικότητα που εκπόνησε η εταιρεία ΚΕΑ για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2009.

και να μας βοηθήσουν να γίνουμε μια κοινωνία που βασίζεται στη γνώση. Ταυτόχρονα, οι δεξιότητες αυτές τονώνουν τη ζήτηση για πιο διαφοροποιημένα και εξελιγμένα περιεχόμενα και προϊόντα. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι αυριανές αγορές μπορούν να ακολουθήσουν μια κατεύθυνση που να ταιριάζει περισσότερο με τα ισχυρά σημεία της Ευρώπης.

Οι ΚΠΑ της Ευρώπης, χάρη στην ευεργετική τους συμβολή, οδηγούν σε ένα πιο ευρηματικό, πιο συνεκτικό και πιο πράσινο μέλλον με περισσότερη ευημερία.

Προκειμένου να μπορέσουν οι ΚΠΑ να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις ευκαιρίες που τους προσφέρει η πολιτισμική πολυμορφία, η παγκοσμιοποίηση και η ψηφιοποίηση, που αποτελούν τη βασική κινητήρια δύναμη για την περαιτέρω ανάπτυξή τους, θα πρέπει:

- να δημιουργηθούν οι κατάλληλες **υποστηρικτικές δομές** μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας πειραματισμού, καινοτομίας και επιχειρηματικής επιτυχίας, της διευκόλυνσης της πρόσβασης στη χρηματοδότηση και της παροχής κατάλληλου συνδυασμού δεξιοτήτων·
- να υποστηριχθεί η ανάπτυξη των ΚΠΑ **σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο** –ως «εφαλτήριο» για μια ισχυρότερη παγκόσμια παρουσία– συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης των ανταλλαγών και της κινητικότητας· και
- η σημερινή οικονομία να μετεξελιχθεί σε οικονομία της δημιουργικότητας αξιοποιώντας **τα αποτελέσματα** των ΚΠΑ σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών και κοινωνικών πλαισίων.

Σε μια περίοδο κατά την οποία ορισμένοι από τους διεθνείς εταίρους μας αξιοποιούν ήδη σε μεγάλο βαθμό τους πολυδιάστατους πόρους των ΚΠΑ⁸, η ΕΕ πρέπει ακόμη να αναπτύξει μια στρατηγική προσέγγιση ώστε οι ισχυροί και ελκυστικοί πολιτιστικοί της πόροι να αποτελέσουν τη βάση μιας ισχυρής οικονομίας της δημιουργίας και μιας συνεκτικής κοινωνίας.

1. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Όλες αυτές οι παράμετροι αποτελούν τον πυρήνα του δεύτερου στόχου της ευρωπαϊκής ατζέντας για τον πολιτισμό⁹ που καλεί την ΕΕ να αξιοποιήσει το δυναμικό του πολιτισμού ως καταλύτη δημιουργικότητας και καινοτομίας στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Η ατζέντα αυτή εγκρίθηκε από το Συμβούλιο με ψήφισμα που εξέδωσε το Νοέμβριο του 2007 και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2007. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στα συμπεράσματά του Δεκεμβρίου του 2007, αναγνώρισε τη σημασία των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας στο πλαίσιο της ατζέντας της

⁸ Ειδικά οι ΗΠΑ και ο Καναδάς.

⁹ Ανακοίνωση της 10ης Μαΐου 2007 «Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σ' έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης» - COM(2007) 242.

Λισαβόνας καθώς και την ανάγκη να ενισχυθούν οι δυνατότητές τους ειδικά όσον αφορά τις ΜΜΕ.

Το Συμβούλιο, σε μεταγενέστερα συμπεράσματά του, εξήρε την ανάγκη να ενισχυθούν οι δεσμοί μεταξύ εκπαίδευσης, κατάρτισης και ΚΠΔ καθώς και να μεγιστοποιηθούν οι δυνατότητες των ΜΜΕ στους τομείς του πολιτισμού και της δημιουργικότητας¹⁰ ζητώντας να βελτιωθούν οι συνέργειες μεταξύ της πολιτικής για τον πολιτισμό και άλλων σχετικών πολιτικών¹¹.

Εκ παραλλήλου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάλεσε, μεταξύ άλλων, την Επιτροπή «να διευκρινίσει το περιεχόμενο του ευρωπαϊκού οράματος για τον πολιτισμό, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, και να καταρτίσει διαρθρωμένα πολιτικά μέτρα (...) για την ανάπτυξη ευρωπαϊκών δημιουργικών βιομηχανιών, εντάσσοντάς τες στο πλαίσιο μιας πραγματικά ευρωπαϊκής στρατηγικής για τον πολιτισμό»¹².

Η πράσινη βίβλος ενσωματώνει τις συστάσεις και βέλτιστες πρακτικές που επισημάνθηκαν από δύο ομάδες εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων –μια για τους ΚΠΔ και μια για τις συνέργειες μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης– και από δύο πλατφόρμες της κοινωνίας των πολιτών –μια για τους ΚΠΔ και μια για την πρόσβαση στον πολιτισμό¹³– που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της υλοποίησης της ευρωπαϊκής ατζέντας για τον πολιτισμό. Βασίζεται επίσης σε διάφορες ανεξάρτητες μελέτες και εκθέσεις που εκπονήθηκαν πρόσφατα για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αντλεί ιδέες από τις στρατηγικές που έχουν αναπτυχθεί στα διάφορα κράτη μέλη με σκοπό την απελευθέρωση των δυνατοτήτων των ΚΠΔ¹⁴ της κάθε χώρας. Τέλος, απηχεί ορισμένα από τα μηνύματα που διατυπώθηκαν κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Δημιουργικότητας και Καινοτομίας 2009 και συγκεκριμένα την ανάγκη να σφυρηλατηθούν νέοι δεσμοί μεταξύ των τεχνών, της φιλοσοφίας, των επιστημών και του επιχειρηματικού κόσμου¹⁵.

Στόχος της παρούσας πράσινης βίβλου είναι να δρομολογήσει δημόσια διαβούλευση για τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες για τη δημιουργία ενός πραγματικά δημιουργικού περιβάλλοντος για τους ΚΠΔ στην ΕΕ. Περιλαμβάνει πολλές και διάφορες πτυχές: από το επιχειρηματικό περιβάλλον έως την ανάγκη δημιουργίας ενός κοινού ευρωπαϊκού

¹⁰ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη συμβολή των τομέων του πολιτισμού και της δημιουργίας στην εκπλήρωση των στόχων της Λισαβόνας, 2007: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/el/ec/94291.pdf

¹¹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τον πολιτισμό ως καταλύτη δημιουργικότητας και καινοτομίας, 2009: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

¹² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 10ης Απριλίου 2008 για τον κλάδο του πολιτισμού στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0123&language=EN&ring=A6-2008-0063>

¹³ Για τις εκθέσεις των ομάδων αυτών βλέπε: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Οι ορθές πρακτικές που επισημάνθηκαν από αυτές τις ομάδες αναφέρονται σε διάφορες υποσημειώσεις του παρόντος εγγράφου.

¹⁴ Ειδικότερα: A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region (Nordic Council, 2007), Creative Britain – New Talents for the New Economy (UK, 2008), Creative Value – Culture and Economy Policy Paper (Netherlands, 2009) and Potential of Creative Industries in Estonia (2009).

¹⁵ Βλέπε ειδικότερα το Μανιφέστο των πρεσβευτών του Ευρωπαϊκού έτους δημιουργικότητας και καινοτομίας, που δημοσιεύτηκε το Νοέμβριο του 2009. <http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

χώρου για τον πολιτισμό και από την αξιοποίηση των ικανοτήτων έως την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την προβολή των ευρωπαϊών δημιουργών στη διεθνή σκηνή.

Δεν στοχεύει να καλύψει όλα τα θέματα που πιθανόν να έχουν αντίκτυπο στους κλάδους αυτούς, αλλά εξετάζει ορισμένους βασικούς τομείς στους οποίους η πλήρης αξιοποίηση των πολιτικών και μέσων σε όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης και η επίτευξη μεγαλύτερης συνοχής και συντονισμού μπορεί πραγματικά να απελευθερώσει το δυναμικό των ΚΠΔ στην Ευρώπη.

Τα θέματα που τίγονται αφορούν κατά κανόνα τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους ΚΠΔ και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς σε διάφορα επίπεδα: ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό. Για καθένα από τα εξεταζόμενα θέματα, η Επιτροπή αναμένει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον συνεισφορές που αφορούν **προτεραιότητες ανάληψης δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο**.

Η παρούσα πράσινη βίβλος αναφέρεται στους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικότητας με σκοπό να γίνουν κατανοητές οι διάφορες εννοιολογικές αποχρώσεις των όρων «δημιουργικός» και «πολιτιστικός» σε ολόκληρη την ΕΕ, που αντικατοπτρίζουν την πολιτισμική πολυμορφία της Ευρώπης.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το πλαίσιο των πολιτιστικών στατιστικών που δημιουργήθηκε το 2000 αναγνωρίζει οκτώ τομείς (καλλιτεχνική και μνημειακή κληρονομιά, αρχαία, βιβλιοθήκες, βιβλία και Τύπος, εικαστικές τέχνες, αρχιτεκτονική, τέχνες του θεάματος, ακουστικά μέσα και οπτικοακουστικά μέσα/πολυμέσα) και έξι τομείς δραστηριότητας (συντήρηση, δημιουργία, παραγωγή, διάδοση, εμπόριο/πωλήσεις και εκπαίδευση) που συνθέτουν τον «πολιτιστικό τομέα» από στατιστική σκοπιά. Προς το παρόν εκτελούνται εργασίες για την επικαιροποίηση αυτού του πλαισίου και τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των ΚΠΔ¹⁶.

Στην παρούσα πράσινη βίβλο, υιοθετείται μια μάλλον ευρεία προσέγγιση που βασίζεται στους ορισμούς εργασίας που αναφέρονται στη συνέχεια.

«Κλάδοι πολιτισμού» είναι εκείνοι που παράγουν και διανέμουν αγαθά ή υπηρεσίες που κατά τη στιγμή της παραγωγής τους θεωρείται ότι έχουν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, χρήση ή σκοπό που εμπεριέχει ή μεταφέρει τρόπους πολιτιστικής έκφρασης, ανεξάρτητα από την εμπορική αξία τους. Εκτός από τους παραδοσιακούς τομείς των τεχνών (τέχνες του θεάματος, εικαστικές τέχνες, πολιτιστική κληρονομιά – συμπεριλαμβανομένου του δημόσιου τομέα) περιλαμβάνονται και οι κινηματογραφικές ταινίες, οι ταινίες DVD και βίντεο, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, τα βιντεοπαιχνίδια, τα νέα μέσα επικοινωνίας, η μουσική, τα βιβλία και ο Τύπος. Η έννοια αυτή καθορίζεται σε συνάρτηση με τους τρόπους πολιτιστικής έκφρασης στο πλαίσιο της σύμβασης της UNESCO 2005 για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης (2005 UNESCO Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions)¹⁷.

¹⁶ Το 2009 δημιουργήθηκε το δίκτυο ESSnet-culture υπό την αιγίδα της Eurostat.
http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

¹⁷ Βλέπε: Βλ. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=11281&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

"Δημιουργικοί κλάδοι" είναι εκείνοι που χρησιμοποιούν τον πολιτισμό ως συστατικό τους στοιχείο και έχουν πολιτιστική διάσταση, παρά το γεγονός ότι τα προϊόντα τους έχουν κατά κύριο λόγο λειτουργική χρησιμότητα. Περιλαμβάνουν την αρχιτεκτονική και το σχέδιο, που ενσωματώνουν δημιουργικά στοιχεία σε ευρύτερες διαδικασίες καθώς και υποτομείς όπως η γραφιστική, το σχέδιο μόδας ή η διαφήμιση.

Σε πιο περιφερειακό επίπεδο, η ανάπτυξη πολλών άλλων κλάδων εξαρτάται από την παραγωγή περιεχομένου και για το λόγο αυτό υπάρχει σχέση αλληλεξάρτησης με τους ΠΔΚ. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για τον τουρισμό και τον τομέα νέων τεχνολογιών. Ωστόσο οι εν λόγω κλάδοι δεν καλύπτονται ρητά από την έννοια των ΠΔΚ που χρησιμοποιείται στην παρούσα πράσινη βίβλο.

2. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ, ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΗΡΙΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΔΚ

ΟΙ ΚΠΔ έχουν να αντιμετωπίσουν ένα γοργά μεταβαλλόμενο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται συγκεκριμένα από την ταχεία ανάπτυξη των ψηφιακών ΤΠΕ σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτή η κινητήρια δύναμη έχει τεράστια επίπτωση σε όλους τους τομείς σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας, από τη δημιουργία στην παραγωγή, στη διανομή και στην κατανάλωση πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Η τεχνολογία και η διαθεσιμότητα ευρυζωνικής υποδομής σε αστικές και αγροτικές περιοχές προσφέρουν νέες ευκαιρίες στους δημιουργούς προκειμένου να παράγουν και να διανέμουν τα έργα τους σε ένα ευρύτερο κοινό με χαμηλότερο κόστος, ανεξάρτητα από φυσικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς. Εάν οι πάροχοι πολιτιστικών περιεχομένων χρησιμοποιούν στο έπακρο τις ΤΠΕ και εάν αναθεωρηθούν τα παραδοσιακά μοντέλα παραγωγής και διανομής, τότε το δυνητικό κοινό και οι αγορές για τους δημιουργούς αυξάνονται και η προσφορά πολιτιστικών αγαθών στους πολίτες γίνεται πιο πολύμορφη. Ταυτόχρονα, η αξιοποίηση των ΤΠΕ εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα πολυποίκιλου πολιτιστικού περιεχομένου υψηλής ποιότητας. Επομένως, το πολιτιστικό περιεχόμενο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για να αποδεχθεί το ευρύτερο κοινό αυτές τις νέες τεχνολογίες και να αναπτυχθεί το επίπεδο ηλεκτρονικών δεξιοτήτων και πολυμεσικού γραμματισμού των πολιτών της Ευρώπης.

Ωστόσο, αυτό το νέο περιβάλλον μεταβάλλει αισθητά τα παραδοσιακά πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, θέτοντας υπό αμφισβήτηση το σύστημα μέσω του οποίου η κοινότητα των δημιουργών συνήθιζε μέχρι σήμερα να αντλεί αξία από το περιεχόμενο. Ο αντίκτυπος διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από τη μια επιχείρηση στην άλλη και εξαρτάται από τη θέση που κατέχει μια δεδομένη επιχείρηση στην αλυσίδα αξίας. Η οικονομική αξία μετακινείται προς το τέλος της αλυσίδας, γεγονός που σε ορισμένους τομείς επηρεάζει την πραγματική αμοιβή των δημιουργών¹⁸. Επιπλέον, συνιστώσες του κλάδου περιεχομένου, ειδικά δε οι κλάδοι εγγεγραμμένου περιεχομένου, επλήγησαν σοβαρά από την πειρατεία και από απώλειες στις πωλήσεις φυσικών μέσων (όπως για παράδειγμα

¹⁸

Αυτό αφορά κυρίως τον τομέα της μουσικής όπου τα έσοδα από τις ψηφιακές πωλήσεις δεν αποδίδουν μέχρι στιγμής σημαντικά οικονομικά οφέλη στους εκτελεστές. Αντιθέτως, στη βιομηχανία βιντεοπαιχνιδιών, το διαδικτυακό μοντέλο φαίνεται να αποδίδει μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη στους εμπνευστές τους ελλείψει άλλων διαμεσολαβητών.

CD και DVD), που έπληξαν ανεπανόρθωτα την ανάπτυξή τους, συρρίκνωσαν τη βάση εσόδων τους και κατ' επέκταση περιόρισαν τις δυνατότητές τους να δημιουργούν θέσεις εργασίας και επενδύσεις. Για το λόγο αυτό η βιομηχανία χρειάζεται επίσης να αναπτύξει νέα και καινοτόμα επιχειρηματικά πρότυπα.

Σε πολλούς τομείς το βασικό πρόβλημα είναι ότι οι ΚΠΔ πρέπει να καλύψουν το κόστος της «ψηφιοποίησής τους» (ψηφιοποίηση του περιεχομένου, ανάπτυξη δεξιοτήτων και επικαιροποίηση των προσόντων των εργαζομένων και πολυσύνθετα προβλήματα που αφορούν την ενδεδειγμένη διαχείριση των ψηφιακών δικαιωμάτων κ.λπ.), παράλληλα με την πραγματοποίηση επενδύσεων και τη δοκιμασία νέων επιχειρηματικών προτύπων που θα έχουν οικονομικά οφέλη μόνο μετά από ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Η συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας με βάση το καθιερωμένο επιχειρηματικό πρότυπο παράλληλα με την προσπάθεια μετάβασης σε νέα επιχειρηματικά πρότυπα που βρίσκονται ακόμη υπό ανάπτυξη μπορεί να αποβεί δύσκολο εγχείρημα για πολλές δημιουργικές επιχειρήσεις. Η ικανότητα μιας επιχείρησης να ανταποκρίνεται σε αυτές τις διαρθρωτικές αλλαγές εξαρτάται επίσης σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθός της και από τη διαπραγματευτική της ικανότητα απέναντι στους νέους διανομείς ψηφιακών προϊόντων. Η παγκόσμια στροφή στην ψηφιακή εποχή ενισχύει τη θέση σημαντικών παραγόντων, όπως οι εταιρείες τηλεπικοινωνιών ή οι κατασκευαστές ηλεκτρονικών καταναλωτικών ειδών, και συμπίπτει με την εμφάνιση νέων και ισχυρών παγκόσμιων συντελεστών, όπως οι μηχανές αναζήτησης και οι διαδικτυακές κοινωνικές πλατφόρμες που –ενώ συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της αγοράς– μπορούν και να την περιφρουρούν. Ταυτόχρονα, η μεγάλη πλειονότητα των ΚΠΔ αποτελούνται από πληθώρα πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και από εξωτερικούς συνεργάτες, που συνυπάρχουν με κάθετα ή οριζόντια ολοκληρωμένες επιχειρήσεις.

Ακόμη και σε τομείς όπου επικρατούν οι μεγάλες διεθνείς εταιρείες, οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργικότητα και στην καινοτομία. Κατά κανόνα όσες επιχειρήσεις τολμούν να διακινδυνεύσουν και να εφαρμόσουν καινοτομίες διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στην αναζήτηση νέων ταλέντων, στην ανάπτυξη νέων τάσεων και στο σχεδιασμό νεωτερίζουσας αισθητικής.

Προϋπόθεση για μια πολιτιστικά διαφοροποιημένη προσφορά στους καταναλωτές αποτελούν η ύπαρξη ενός ευρέος φάσματος επιχειρηματιών και η ελεύθερη διακίνηση των υπηρεσιών τους. Κάτι τέτοιο είναι δυνατό μόνο εάν διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση στην αγορά. Η δημιουργία και διατήρηση συνθηκών ισότιμου ανταγωνισμού που διασφαλίζει ότι δεν υπάρχουν αδικαιολόγητοι φραγμοί στην πρόσβαση στην αγορά θα απαιτήσει συντονισμένες προσπάθειες σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής και ιδιαίτερα στον τομέα του ανταγωνισμού.

Η διαλειτουργικότητα μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία συνθηκών ισότιμης πρόσβασης για νέες πλατφόρμες και εξοπλισμό. Η ύπαρξη προτύπων συμβάλλει στη διασφάλιση της διαλειτουργικότητας μεταξύ νέων και υφιστάμενων προϊόντων, υπηρεσιών, διαδικασιών, συστημάτων, εφαρμογών και δικτύων. Η διαλειτουργικότητα είναι σημαντική όχι μόνο για τους παραγωγούς (ειδικά τις ΜΜΕ) αλλά και για τους χρήστες. Η διαλειτουργικότητα βελτιώνει τη δυνατότητα επιλογής των χρηστών, και ιδίως την επιλογή τους όσον αφορά τα προϊόντα και τις υπηρεσίες των

ΚΠΑ που βασίζονται στις ΤΠΕ¹⁹. Τα πρότυπα συμβάλλουν, επίσης, στη δημιουργία μιας αγοράς φιλικής προς την καινοτομία που ενθαρρύνει την καινοτομία αποφεύγοντας συστήματα που μπορεί να περιορίζουν την πρόσβαση σε διαφοροποιημένο περιεχόμενο. Η προώθηση της διαλειτουργικότητας μεταξύ πλατφορμών και εξοπλισμού είναι επομένως σημαντική.

Εκτός από την τυποποίηση και τις πτυχές των τιμών, η διαφοροποίηση της επιλογής εξυπηρετεί πάρα πολύ τους καταναλωτές. Σύμφωνα με το άρθρο 167 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην άρθρο 151 ΕΚ), κατά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πολιτιστικές πτυχές.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή θα επεξεργαστεί τρία βασικά πλαίσια πολιτικής, που θα έχουν σημαντική επίπτωση στο πλαίσιο λειτουργίας των ΚΠΑ σε ένα ψηφιακό περιβάλλον και βασίζονται σε προηγούμενες διαδικασίες διαβούλευσης.

Πρώτον, η ψηφιακή ατζέντα για την Ευρώπη αποτελεί μια από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες για την Ευρώπη 2020. Στο πλαίσιο που θα δημιουργηθεί από την ψηφιακή ατζέντα, η Επιτροπή θα επιδιώξει, μεταξύ άλλων, να δημιουργήσει μια πραγματικά ενιαία αγορά για το διαδικτυακό περιεχόμενο και υπηρεσίες (π.χ. ασφαλείς και χωρίς σύνορα αγορές διαδικτυακών υπηρεσιών και ψηφιακού περιεχομένου στην ΕΕ που προσφέρουν υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης· ισόρροπο ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας· μέτρα για τη διευκόλυνση των υπηρεσιών διαδικτυακού περιεχομένου· προώθηση των αδειών πολλαπλής εδαφικής κάλυψης· κατάλληλη προστασία και αμοιβές για τους κατόχους δικαιωμάτων· και ενεργητική στήριξη για την ψηφιοποίηση της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης).

Δεύτερον, στο πλαίσιο της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Ένωση Καινοτομίας», θα αναληφθούν ειδικές δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου των ΚΠΑ ως καταλύτη καινοτομίας και διαρθρωτικών αλλαγών. Στο πλαίσιο αυτό, θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην προώθηση της επιχειρηματικότητας, της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, στη βελτίωση του βασικού πλαισίου λειτουργίας και της πρόβλεψης, στην επισήμανση των αναγκών σε έρευνα και δεξιότητες, στην ανάπτυξη νέων εννοιών συνεργατικής δραστηριότητας (clusters) και στην καλύτερη στήριξη των επιχειρήσεων και της καινοτομίας²⁰. Στόχος είναι να υπάρξει προσέγγιση μεταξύ των κύριων συντελεστών σε περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε να γίνεται πιο στρατηγική χρήση των υφιστάμενων και προβλεπόμενων πρωτοβουλιών προς όφελος των ΚΠΑ και να βελτιωθεί η μεταξύ τους διεθνική συνεργασία. Κατά τον τρόπο αυτό περισσότερες καινοτόμοι ιδέες θα μετουσιώνονται σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες που δημιουργούν ανάπτυξη και θέσεις εργασίας.

Τρίτον, η στρατηγική για τη διανοητική ιδιοκτησία θα βασιστεί, μεταξύ άλλων, σε μια σειρά από πρωτοβουλίες που είτε έχουν ήδη ολοκληρωθεί είτε βρίσκονται σε εξέλιξη και

¹⁹ Βλέπε ειδικότερα το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με τις προκλήσεις για την ευρωπαϊκή τυποποίηση "The challenges for European standardisation", Οκτώβριος 2004.

²⁰ Οι δράσεις πρέπει να βασιστούν στις συζητήσεις της επιστημονικής συνάντησης εμπειρογνομόνων "Towards a Pan-European initiative in support of innovative creative industries in Europe", που πραγματοποιήθηκε στο Άμστερνταμ στις 4-5 Φεβρουαρίου 2010. Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στη διεύθυνση: <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

συνδέονται άμεσα με διάφορους ΚΠΔ²¹. Η χρήση και η διαχείριση των δικαιωμάτων βρίσκονται στο επίκεντρο αυτής της προσέγγισης, που σκοπό έχει την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της αναγκαίας προστασίας και της βιωσιμότητας της δημιουργίας αφενός, και της ανάγκης προώθησης της ανάπτυξης νέων υπηρεσιών και επιχειρηματικών μοντέλων, αφετέρου. Όσον αφορά τη μέθοδο, η Επιτροπή έχει επισημάνει με σαφήνεια τους βασικούς τομείς που χρήζουν βελτίωσης και, σεβόμενη απολύτως την εσωτερική αγορά και τους κανόνες ανταγωνισμού, θα προωθήσει τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων φορέων βάσει μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή.

3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΔΟΜΩΝ

Οι ΚΠΔ, προκειμένου να μπορέσουν να απελευθερώσουν πλήρως το διττό πολιτιστικό και οικονομικό δυναμικό τους, θα πρέπει, αξιοποιώντας στο έπακρο τις προαναφερόμενες κινητήριες δυνάμεις, να αυξήσουν την ικανότητά τους για πειραματισμό και καινοτομία καθώς και για να έχουν πρόσβαση στο σωστό συνδυασμό δεξιοτήτων και στη χρηματοδότηση.

3.1. Νέα περιθώρια πειραματισμού, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στον τομέα του πολιτισμού και της δημιουργικότητας

Οι νέες – και ιδίως οι ψηφιακές – τεχνολογίες, οδήγησαν στη δημιουργία νέου κοινού, νέων διαύλων διανομής και νέων καταναλωτικών προτύπων. Η πρόσβαση και η συμμετοχή στον τομέα των τεχνών αλλάζουν συνεχώς μορφή, ενώ τα όρια μεταξύ δημιουργών και καταναλωτών γίνονται όλο και πιο δυσδιάκριτα με την ανάπτυξη συμμετοχικών τεχνολογιών όπως τα μπλογκς, τα wikis κ.λπ.

Εμφανίζονται δευτερογενείς κουλτούρες που οδηγούν σε ένα πολυεπιστημονικό συνδυασμό παραδοσιακών και νέων καλλιτεχνικών τρόπων έκφρασης και περιεχομένου. Ενώ οι παραδοσιακοί θεσμοί έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πρόσβαση στις πολιτιστικές υπηρεσίες, θα πρέπει να εντοπιστούν και υποστηριχθούν νέοι τρόποι βιωματικής αντίληψης του πολιτισμού που θα καλλιεργήσουν την περιέργεια και την ικανότητα ανάλυσης και απομυθοποίησης για μια διά βίου σχέση με τον πολιτισμό²².

Όπως συμβαίνει με τους άλλους τομείς της κοινωνίας, πρέπει να σφυρηλατηθεί η ερευνητική και αναπτυξιακή πτυχή της δημιουργικότητας και της δημιουργίας. Εάν η Ευρώπη επιθυμεί να παραμείνει στην αιχμή του δόρατος, πρέπει να επιτύχει μεγαλύτερη διάδραση μεταξύ των διαφόρων καλλιτεχνικών και δημιουργικών επιστημονικών κλάδων, (υπο)τομέων, οικονομικών τομέων και σταδίων στην παραγωγική αλυσίδα. Θα πρέπει να προωθηθεί μια πιο εντατική και συστηματική συνεργασία ευρείας κλίμακας μεταξύ των τεχνών και των ακαδημαϊκών και επιστημονικών ιδρυμάτων καθώς και να

²¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής "Τα δικαιώματα δημιουργού στην οικονομία της γνώσης", COM(2009) 532 τελικό· έγγραφο διαβούλευσης "Creative content in a European digital single market: Challenges for the future", Έγγραφο προβληματισμού της ΓΔ INFSO και ΓΔ MARKT, 2009.

²² Βλέπε ειδικότερα "Policy guidelines of the civil society platform on access to culture", 2009.

προωθηθούν πρωτοβουλίες μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα για τη στήριξη των πειραματικών προσπαθειών των καλλιτεχνών²³.

Από την άποψη αυτή είναι σημαντική η υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης για τη διασφάλιση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την καινοτομία, την οικονομική μεγέθυνση και την περαιτέρω ανάπτυξη του εν λόγω τομέα. Παρόλο που εφαρμόζονται ήδη στην Ευρώπη δημόσιες και ιδιωτικές πρωτοβουλίες, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, για τη στήριξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στους ΚΠΔ²⁴, φαίνεται αναγκαίο να επεκταθούν οι συζητήσεις ώστε να συμμετέχουν οι διάφοροι συντελεστές σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού επιπέδου, προκειμένου να μπορέσουν να συνεργαστούν πάνω σε συγκεκριμένες δράσεις σε διάφορους τομείς στρατηγικού ενδιαφέροντος. Για παράδειγμα θα πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία χώρων συνάντησης και «εργαστηρίων» για ανοικτή καινοτομία και πειραματισμό με γνώμονα τους χρήστες, όπου θα συμμετέχουν διάφοροι επιστημονικοί τομείς· θα πρέπει να ενθαρρύνεται η διαμεσολάβηση μεταξύ διαφόρων τομέων και επιστημονικών κλάδων. Θα πρέπει επίσης να προωθούνται οι βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά τη λογοδοσία και τη διαφάνεια. Αυτό θα μας βοηθήσει να εξασφαλίσουμε αριστεία παγκοσμίου επιπέδου.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι επίσης σημαντικό να δημιουργηθούν πιο κατάλληλες και ευνοϊκές συνθήκες για την ενσωμάτωση νέων και κυρίως ψηφιακών τεχνολογιών στους ΚΠΔ, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ενός πιο διαφοροποιημένου και καινοτόμου επαγγελματικού περιεχομένου για τους πολίτες της ΕΕ.

Κατά κανόνα, οι ΚΠΔ αξιοποιούν τον πλούσιο και πολύμορφο πυρήνα της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από το έργο έμπειρων καλλιτεχνών και άλλων επαγγελματιών των δημιουργικών κλάδων· η εμπορική αξιοποίηση των προϊόντων τους εξαρτάται από την αποτελεσματική διασύνδεση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων επιχειρηματικών και καινοτόμων υπηρεσιών. Επιπλέον, επειδή οι διαδικασίες παραγωγής των ΚΠΔ υπόκεινται σε συνεχή προσαρμογή και καινοτομία, η ανταλλαγή πληροφοριών, η αξιοποίηση των άυλων πόρων και η προσέλκυση ταλέντων έχουν θεμελιώδη σημασία για την αναζωογόνηση των διαδικασιών. Πρόκειται για εγγενή χαρακτηριστικά των πολιτιστικών προϊόντων. Οι μεταβαλλόμενες προτιμήσεις των καταναλωτών δημιουργούν μεγάλη αβεβαιότητα ως προς την υποδοχή των προϊόντων από τους καταναλωτές. Λόγω των περιορισμών αυτών, η οργανωτική δομή που παρουσιάζει τα περισσότερα πλεονεκτήματα είναι η «ομάδα επιχειρήσεων (cluster) από τον κλάδο του πολιτισμού και της δημιουργικότητας» δηλαδή ένα σύνολο επιχειρήσεων με ικανότητα αντίδρασης και προσαρμογής²⁵. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτές οι λειτουργικές ομάδες βασίζονται στην έντονη συνεργασία μεταξύ διαφόρων ιδρυμάτων και συντελεστών καινοτομίας που συνδέονται μεταξύ τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι

²³ Βλέπε ειδικότερα ορισμένες ορθές πρακτικές που επισημάνθηκαν από την ομάδα εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων και την πλατφόρμα της κοινωνίας των πολιτών για τους ΚΠΔ.

²⁴ Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι προς το παρόν υλοποιούνται πιλοτικά σχέδια για νέες προσεγγίσεις γύρω από τους τρόπους βελτίωσης της στήριξης των καινοτόμων και δημιουργικών κλάδων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πλατφόρμας για τις υπηρεσίες με ένταση γνώσης στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας INNOVA που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία της ΕΕ.

²⁵ Βλέπε ανωτέρω "Η οικονομία του πολιτισμού".

ανταγωνιστές συχνά προβαίνουν σε συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, το συντονισμό της οποίας αναλαμβάνουν οργανωτικά δίκτυα, όπως οι οργανώσεις ομάδων (clusters)²⁶.

Με βάση τα δεδομένα αυτά,²⁷ φαίνεται να υπάρχει ανάγκη βελτίωσης του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο οι εργαζόμενοι σε δημιουργικούς τομείς και συναφή ιδρύματα, όπως σχολές δημιουργικών τεχνών ή μουσεία, μπορούν να συνεργάζονται αποτελεσματικά σε ομάδες (clusters). Θα πρέπει να γίνει βαθύτερα κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργικότητας μπορούν να ωφεληθούν περισσότερο εάν συστεγάζονται, με την προώθηση της δικτύωσης, την παροχή καλύτερης στήριξης για την ενθάρρυνση της έναρξης δημιουργικών επιχειρήσεων και την εξοικείωση των υφιστάμενων ομάδων (clusters) με τη διάσταση του «χρήστη».

ΕΡΩΤΗΣΗ

- Πώς μπορεί να δημιουργηθούν περισσότεροι χώροι και να δοθεί καλύτερη στήριξη στον πειραματισμό, στην καινοτομία και στην επιχειρηματικότητα στους ΚΠΑ; Ειδικότερα, πώς μπορεί να αυξηθεί η πρόσβαση στις υπηρεσίες ΤΠΕ στο πλαίσιο πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων και να βελτιωθεί η χρήση του πολιτιστικού τους περιεχομένου; Πώς μπορούν οι ΤΠΕ να αποτελέσουν κινητήρια δύναμη για νέα επιχειρηματικά μοντέλα σε ορισμένους ΚΠΑ;

3.2. Καλύτερη κάλυψη των αναγκών των ΚΠΑ σε δεξιότητες

Σήμερα που η δημιουργικότητα έχει αρχίσει να συγκλίνει με την επιχειρηματικότητα, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους ΚΠΑ, και ειδικά οι ΜΜΕ, εξακολουθούν να δυσκολεύονται να βρουν προσωπικό που να συνδυάζει τις απαραίτητες δεξιότητες. Η διασφάλιση καλύτερης αντιστοίχισης μεταξύ της παροχής δεξιοτήτων και της ζήτησης της αγοράς εργασίας έχει κορυφαία σημασία, σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο, για την προώθηση του ανταγωνιστικού δυναμικού του τομέα. Οι συμπράξεις μεταξύ των σχολών δημιουργικών τεχνών ή των πανεπιστημίων και των επιχειρήσεων μπορούν να συμβάλουν στην κατεύθυνση αυτή. Τα φυτώρια, που, αν και συχνά λειτουργούν εκτός των σχολών δημιουργικών τεχνών, συνεργάζονται όμως δραστήρια μαζί τους, έχουν αποδειχθεί επιτυχή για τη γεφύρωση του κενού²⁸.

Επιπλέον, κάτω από την πίεση των συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων, οι «τεχνολογικές» ανάγκες αυτών των κλάδων μεταβάλλονται ραγδαία καθιστώντας απαραίτητη τη διά βίου μάθηση. Εφόσον οι ΚΠΑ χρησιμοποιούν και θα συνεχίσουν όλο και περισσότερο να χρησιμοποιούν με καινοτόμο τρόπο τις ΤΠΕ, απαιτούνται ορισμένες ηλεκτρονικές δεξιότητες για την προώθηση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας. Εκτός από τις δεξιότητες αυτές, οι ΚΠΑ χρειάζονται επίσης άτομα με επιχειρηματικές ικανότητες –

²⁶ Η ομάδα εργασίας των εθνικών εμπειρογνομόνων για τους ΚΠΑ επεσήμανε ορθές πρακτικές ομαδοποιήσεων σε πολλά κράτη μέλη, όπως στην Ιρλανδία, στο ΗΒ, στην Ισπανία, στην Εσθονία, στη Φινλανδία ή στη Δανία, κλπ.

²⁷ Βλέπε δήλωση του Άμστερνταμ, που εγκρίθηκε από τους συμμετέχοντες στην επιστημονική συνάντηση "Towards a Pan-European initiative in support of creative industries in Europe", Φεβρουάριος 2010: http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

²⁸ Βλέπε ορθές πρακτικές που επεσήμανε η ομάδα εργασίας των εθνικών εμπειρογνομόνων για τους ΚΠΑ.

π.χ. διοικητικές, εμπορικές δεξιότητες κ.λπ.— που να αντιλαμβάνονται τις ευκαιρίες χρηματοδότησης και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν (τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δωρεές και χορηγίες κ.λπ.) και που να κατανοούν τις νέες ΤΠΕ, ιδίως στο ψηφιακό μας περιβάλλον. Εάν δεν υλοποιηθούν στο πλαίσιο αυτό ειδικές δράσεις, υπάρχει κίνδυνος οι ελλείψεις σε δεξιότητες, οι αναντιστοιχίες και τα κενά να μην επιτρέψουν στην Ευρώπη να αξιοποιήσει στο έπακρο τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ΚΠΔ.

Λόγω των δυνατοτήτων υψηλής ανάπτυξης που προσφέρουν οι ΚΠΔ και του διαρκώς μεταβαλλόμενου και πολυσύνθετου περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται, θα είναι εξαιρετικά χρήσιμο να γίνουν κατανοητές και να χαρτογραφηθούν καλύτερα οι νέες δεξιότητες που χρειάζονται προς το παρόν ή που θα χρειαστούν στο εγγύς μέλλον. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας» θα πρέπει να ξεκινήσει μια ειδική τομεακή πρωτοβουλία των ΚΠΔ για τη συγκέντρωση των αναλύσεων και εμπειριών σε επίπεδο ΕΕ με τη βοήθεια των κατάλληλων ενδιαφερόμενων φορέων²⁹.

Για να γεφυρωθεί το κενό μεταξύ επαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματικής εφαρμογής, η μάθηση από ομοτίμους (peer-coaching) (δηλαδή η αναβάθμιση δεξιοτήτων και διαδικασιών μέσω ανταλλαγών μεταξύ ομοτίμων που αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις, ως τρόπο άντλησης διδαγμάτων από τα σφάλματα ή τις επιτυχίες ο ένας του άλλου, κατάλληλης προσαρμογής των έργων χάρη στη βοήθεια έμπειρων καθοδηγητών, διερεύνησης νέων τεχνολογιών ή επέκτασης των δικτύων) μπορεί να αποβεί πολύ χρήσιμο μέσο για τη επίσπευση του χρόνου ανταπόκρισης των ΚΠΔ στις αλλαγές. Η μέθοδος αυτή παρέχει πρόσβαση σε επαγγελματίες υψηλού επιπέδου που δεν είναι πάντα διαθέσιμοι υπό άλλες συνθήκες και στήριξη για τη δημιουργία ευρωπαϊκών δικτύων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Με ποιο τρόπο μπορούν να υποστηριχθούν οι συμπράξεις μεταξύ σχολών δημιουργικών τεχνών/επιχειρήσεων για την προώθηση των φυτωρίων, της έναρξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας καθώς και της ανάπτυξης ηλεκτρονικών δεξιοτήτων;
- Με ποιο τρόπο μπορεί να ενθαρρυνθεί η μάθηση από ομοτίμους στους ΚΠΔ σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης;

3.3. Πρόσβαση στη χρηματοδότηση

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αποτελεί για πολλές επιχειρήσεις του κλάδου βασικό εμπόδιο για την ανάπτυξή τους³⁰.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, πολλές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικότητας είναι μικρού και μεσαίου μεγέθους. Από αυτές οι περισσότερες είναι *επιχειρήσεις που αποτελούνται από ένα έως δύο άτομα* και

²⁹ Ανακοίνωση "Νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας: Πρόβλεψη και κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των αναγκών σε δεξιότητες", Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2008) 868 τελικό.

³⁰ Βλέπε ειδικότερα, τη συνοπτική μελέτη που διενήργησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τίτλο "Access to finance activities of the European Creative Industry Alliance", Jenny Tooth, 2010, που διατίθεται στη διεύθυνση www.europe-innova.eu/creative-industries.

περιλαμβάνουν το νέο τύπο «επιχειρηματιών» ή «επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του πολιτισμού» που δεν ταιριάζει πλέον στα παραδοσιακά μοντέλα επαγγελμάτων πλήρους απασχόλησης³¹.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι ΚΠΔ αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στην επίτευξη επενδυτικής ετοιμότητας: έλλειψη ενημέρωσης και κατανόησης των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, αδυναμία ανάπτυξης και παρουσίασης ενός πειστικού επιχειρηματικού προγράμματος ή προσκόλληση σε ένα αποτυχημένο επιχειρηματικό μοντέλο³².

Επιπλέον, οι εν λόγω επιχειρήσεις βασίζονται – στο μεγαλύτερο τους ποσοστό – σε πρωτότυπα ή σε σχέδια και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα προϊόντα-«αστέρια» ή τις υπηρεσίες που συνδέονται με αυτά καθώς και από το ατομικό ταλέντο και το βαθμό ανάληψης κινδύνου.

Η πρόσβαση των ΚΠΔ στη χρηματοδότηση είναι περιορισμένη, επειδή πολλές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν χρόνια έλλειψη κεφαλαίων καθώς και σοβαρά προβλήματα στην επίτευξη κατάλληλης αξιολόγησης των άυλων περιουσιακών στοιχείων τους (όπως για παράδειγμα τα δικαιώματα δημιουργού για καλλιτέχνες/συγγραφείς που έχουν υπογράψει σύμβαση με εταιρεία δίσκων/εκδοτικό οίκο ή κατάλογοι μουσικών ή κινηματογραφικών έργων) όταν ζητούν χρηματοδότηση. Αντίθετα από τις επιχειρήσεις των τεχνολογικών κλάδων, τα άυλα περιουσιακά στοιχεία των ΚΠΔ δεν έχουν αντίκρισμα στους ισολογισμούς και οι επενδύσεις τους για την ανάπτυξη νέων ταλέντων και δημιουργικών ιδεών δεν ανταποκρίνονται στη στερεότυπη έννοια της «έρευνας και ανάπτυξης».

Οι επενδυτές και οι τράπεζες πρέπει να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο όσον αφορά την οικονομική αξία και το δυναμικό των ΚΠΔ. Πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή συστήματα εγγυήσεων και άλλοι χρηματοπιστωτικοί μηχανισμοί που θα ενθαρρύνουν τη χορήγηση χρηματοδότησης στους ΚΠΔ.

Ο κόσμος της δημιουργίας και ο κόσμος των χρηματοοικονομικών –που συχνά είναι δυο εκ διαμέτρου αντίθετοι κόσμοι– πρέπει να προσπαθήσουν να βρουν μια κοινή γλώσσα, ώστε οι ΚΠΔ να μπορούν να έχουν πιο ισότιμη πρόσβαση στη χρηματοδότηση.

Στο πλαίσιο αυτό καινοτόμα χρηματοπιστωτικά μέσα, όπως τα επιχειρηματικά κεφάλαια και η εγγυοδοσία και άλλα μέσα επιμερισμού του κινδύνου που παρέχονται από τους παράγοντες της αγοράς, μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση. Τέτοιου είδους μέσα υλοποιούνται στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της ΕΕ που προσανατολίζονται στην αγορά (όπως το πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία). Έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά στη διευκόλυνση των ΜΜΕ να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση, αλλά μέχρι τώρα απευθύνονταν σε ευρύ φάσμα ΜΜΕ και όχι ειδικά σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικότητας.

³¹ Βλέπε προκαταρκτικά έγγραφα που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης για την επιχειρηματική διάσταση των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, που διενήργησε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η Utrecht School of the Arts το 2010 στη διεύθυνση <http://cci.hku.nl/>.

³² Jenny Tooth, op.cit.

Έχουν εμφανιστεί νέα χρηματοπιστωτικά μοντέλα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και στοχεύουν ειδικότερα τους ΚΠΔ. Ορισμένα από αυτά διευκολύνουν τη δανειοδοσία χάρη στη συγκέντρωση διατομεακής εμπειρογνωμοσύνης για την αξιολόγηση των εταιρειών και των σχεδίων τους³³. Άλλα συμβάλλουν στην προσέγγιση μεταξύ επενδυτών και εταιρειών που χρειάζονται επιχειρηματικά κεφάλαια³⁴ για ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της μεθόδου χρηματοδότησης «crowdfunding»³⁵. Η Επιτροπή διερευνά, επίσης, τη δυνατότητα να δημιουργήσει ένα Ταμείο εγγυοδοσίας των παραγωγών του οπτικοακουστικού τομέα, στο πλαίσιο της υλοποίησης του προγράμματος MEDIA³⁶.

ΕΡΩΤΗΣΗ

- Με ποιο τρόπο μπορούν να τονωθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις και να βελτιωθεί η πρόσβαση των ΚΠΔ στη χρηματοδότηση; Η στήριξη και η συμπλήρωση από τα χρηματοπιστωτικά μέσα που διαθέτει η ΕΕ των προσπάθειών που καταβάλλονται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο προσφέρει προστιθέμενη αξία; Εάν ναι, με ποιο τρόπο;
- Με ποιο τρόπο μπορεί να βελτιωθεί η επενδυτική ετοιμότητα των εταιρειών των ΚΠΔ; Ποια ειδικά μέτρα μπορούν να ληφθούν και σε ποιο επίπεδο (περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό);

4. Η ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΦΑΛΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

Οι ΚΠΔ δραστηριοποιούνται σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο εκεί όπου λειτουργούν δίκτυα και ομάδες. Παρόλο που η δημιουργικότητα προέρχεται από ένα συγκεκριμένο τόπο η εμβέλεια της είναι παγκόσμια. Η προώθηση της κινητικότητας των καλλιτεχνών και των συντελεστών του πολιτισμού συμβάλλει ώστε οι ΚΠΔ να περάσουν από την τοπική στην παγκόσμια σκηνή και να διασφαλιστεί η ευρωπαϊκή παρουσία διεθνώς.

4.1. Τοπική και περιφερειακή διάσταση

Οι ΚΠΔ συμβάλλουν συχνά στην ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών που βρίσκονται σε παρακμή συμβάλλοντας στην εμφάνιση νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, στη

³³ Βλέπε ενδιαφέροντα παραδείγματα που επισημαίνει η ομάδα εργασίας των εθνικών εμπειρογνομόνων και η πλατφόρμα της κοινωνίας των πολιτών για τους ΚΠΔ.

³⁴ Βλέπε ειδικότερα το έγγραφο Jenny Tooth, op. cit., καθώς και τα έγγραφα που έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο της μελέτης για την επιχειρηματική διάσταση των ΚΠΔ και που επισημαίνουν την ανάγκη χορήγησης επιχειρηματικών κεφαλαίων στις καινοτόμους πολιτιστικές και δημιουργικές ΜΜΕ στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Βλέπε επίσης ορθές πρακτικές που επισημαίνονται από την ομάδα εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων για τους ΚΠΔ.

³⁵ Οι ιστότοποι "crowdfunding" βοηθούν στην επισήμανση επενδυτών μικρής κλίμακας, για τη χρηματοδότηση, για παράδειγμα, ανεξάρτητων κινηματογραφικών παραγωγών (π.χ. indiegogo.com).

³⁶ Το ταμείο θα επιμερίζεται το χρηματοπιστωτικό κίνδυνο που συνδέεται με τα δάνεια που χορηγούν οι τράπεζες στους ευρωπαίους ανεξάρτητους παραγωγούς οπτικοακουστικών έργων, μέσω της χορήγησης εγγυήσεων για την κάλυψη ορισμένου ποσοστού της ζημίας σε περίπτωση αδυναμίας του παραγωγού να επιστρέψει το ποσό του δανείου, ενθαρρύνοντας κατά τον τρόπο αυτό τις τοπικές τράπεζες να χορηγούν δάνεια σε κινηματογραφικούς παραγωγούς.

δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων εργασίας και στη βελτίωση της ακτινοβολίας των ευρωπαϊκών περιφερειών και πόλεων.

Πράγματι, οι στρατηγικές περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης έχουν ενσωματώσει με επιτυχία τους ΚΠΑ σε πολλούς τομείς: προαγωγή της πολιτιστικής κληρονομιάς για επιχειρηματικούς σκοπούς· ανάπτυξη της πολιτιστικής υποδομής και υπηρεσιών για τη στήριξη βιώσιμου τουρισμού· δημιουργία ομάδων τοπικών επιχειρήσεων και συμπράξεων μεταξύ των ΚΠΑ και της βιομηχανίας, της έρευνας, της εκπαίδευσης και άλλων τομέων· δημιουργία εργαστηρίων καινοτομίας· ανάπτυξη διασυνοριακών ολοκληρωμένων στρατηγικών για τη διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και την αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών· βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Η πολιτική συνοχής της ΕΕ έχει αναγνωρίσει την πολλαπλή συμβολή του πολιτισμού στους στρατηγικούς της στόχους (σύγκλιση· ανταγωνιστικότητα και απασχόληση· και εδαφική συνεργασία)³⁷. Εντούτοις είναι δύσκολο να καθοριστεί ο βαθμός στον οποίο οι ΚΠΑ λαμβάνουν στήριξη από τις πηγές χρηματοδότησης που διατίθενται για τον πολιτισμό - ή πράγματι στο πλαίσιο άλλων σχετικών τομέων, όπως η έρευνα και η καινοτομία, η προαγωγή καινοτόμων ΜΜΕ, οι ομάδες και τα δίκτυα, η κοινωνία της πληροφορίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιοποίησης του πολιτισμού και της ηλεκτρονικής πρόσβασης σ' αυτόν), η αναζωογόνηση των αστικών κέντρων και το ανθρώπινο κεφάλαιο³⁸. Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) στηρίζει, επίσης, τον πολιτισμό μέσω, κυρίως, της διατήρησης της αγροτικής κληρονομιάς που περιλαμβάνει την αναζωογόνηση χωριών, την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και τις δραστηριότητες αναψυχής. Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που έχουν αναπτυχθεί και υλοποιηθεί σε αγροτικές περιοχές στο πλαίσιο τοπικών συμπράξεων του προγράμματος LEADER μπορούν, επίσης, να έχουν θετική συμβολή, επειδή ο πολιτισμός προσφέρει οικονομική πολυμορφία και ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές. Από ό,τι φαίνεται οι δυνατότητες αυτές δεν αξιοποιούνται αρκετά.

Κατά το σχεδιασμό των πολιτικών και των μέσων στήριξης, σε όλα τα επίπεδα, πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη ο ιδιαίτερος ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι ΚΠΑ στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη³⁹.

Οι ΚΠΑ είναι βιομηχανίες της γνώσης που τείνουν να προσανατολίζονται κυρίως σε εξειδικευμένες αγορές εργασίας. Σύμφωνα με ακαδημαϊκές έρευνες, η μαζική βιομηχανοποίηση της δημιουργικότητας και της πολιτιστικής καινοτομίας γίνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ωστόσο, δεν υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ των ΚΠΑ και του μεγέθους της αγοράς εργασίας ή του πληθυσμού. Η περιφερειακή κατανομή των βιομηχανικών και καινοτόμων συστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των ΚΠΑ, είναι

³⁷ Για την περίοδο προγραμματισμού 2007-2013, οι προβλεπόμενες δαπάνες της ΕΕ για τον πολιτισμό ανέρχονται σε 6 δισεκατομμύρια ευρώ περίπου, ποσό που αντιστοιχεί στο 1,7% του συνολικού προϋπολογισμού.

³⁸ Πολιτική συνοχής της ΕΕ – θεματικές σελίδες: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.htm.

³⁹ Βλέπε επίσης ορθές πρακτικές που επισημαίνει η ομάδα εργασίας των εθνικών εμπειρογνομόνων για τους ΚΠΑ.

πολύ πιο διαφοροποιημένη⁴⁰. Στις αγροτικές περιοχές, νέα επιχειρηματικά πρότυπα μπορούν να βοηθήσουν τις παραδοσιακές αγορές (π.χ. τοπική χειροτεχνία) να ωφεληθούν από την καινοτομία και τη βιωσιμότητα και να επιβιώσουν οικονομικά⁴¹.

Η περιφερειακή διάσταση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας είναι έντονη και ιδιαίτερη⁴². Οι πολιτικές και τα μέσα στήριξης πρέπει να καθορίζονται σε τοπικό επίπεδο με βάση τις ιδιαιτερότητες και τα ισχυρά σημεία του κάθε τόπου και να αξιοποιούν τους τοπικούς πόρους («αναπτυξιακή προσέγγιση με τοπική διάσταση»). Ταυτόχρονα, η ύπαρξη αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ διαφορετικών επιπέδων πολιτικής και διοίκησης συμβάλλει στην επιτυχία. Η εκτίμηση αντικτύπου και τα μέσα αξιολόγησης πρέπει να ενσωματώνονται στις αναπτυξιακές στρατηγικές, ώστε ο σχεδιασμός των πολιτικών να βασίζεται σε πραγματικά στοιχεία.

Οι επιτυχείς στρατηγικές βασίζονται σε ένα μεσοπρόθεσμο έως μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό μοντέλο (δηλαδή 10-20 χρόνων) που συνδυάζει τις επενδύσεις σε υποδομή και σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι επενδύσεις πρέπει να στοχεύουν σε τομείς καίριους για τους ΚΠΔ, όπως τα νέα επιχειρηματικά πρότυπα, η δημιουργικότητα και η καινοτομία, η ψηφιοποίηση, οι δεξιότητες και η βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου και οι δημιουργικές συμπράξεις με άλλους τομείς. Η στρατηγική προσέγγιση στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού μοντέλου σημαίνει ότι η παροχή στήριξης στους ΚΠΔ δεν θεωρείται «πολυτέλεια» ή μεμονωμένη επιλογή πολιτικής αλλά μια κοινή συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική συνοχή της περιοχής. Για να στεφθούν με επιτυχία οι ολοκληρωμένες αναπτυξιακές στρατηγικές πρέπει να καθορίζονται στα αντίστοιχα εδαφικά επίπεδα, σε σύμπραξη με τις αρχές που είναι αρμόδιες για τις διάφορες δημόσιες πολιτικές (όπως οικονομική ανάπτυξη, απασχόληση, εκπαίδευση και πολιτισμός) και τους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και ιδίως των επιχειρήσεων, των εργαζομένων και των ενώσεων πολιτών.

Η ανταλλαγή ορθών πρακτικών είναι καθοριστική και πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα πιθανά δίκτυα σε όλη την Ευρώπη για τη διευκόλυνση της μεταφοράς γνώσεων και ικανοτήτων μεταξύ περιοχών με αναπτυξιακή υστέρηση και ανεπτυγμένων κέντρων.

ΕΡΩΤΗΣΗ

Με ποιο τρόπο μπορεί να ενισχυθεί η ενσωμάτωση των ΚΠΔ στη στρατηγική περιφερειακή/τοπική ανάπτυξη; Ποια μέσα και ποιες συμπράξεις χρειάζονται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση;

4.2. Κινητικότητα και διακίνηση πολιτιστικών και δημιουργικών έργων

Η προώθηση της κινητικότητας των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών του πολιτισμού –που έχουν καίρια σημασία για την άνθηση των ΚΠΔ– συμβάλλει σημαντικά στην προαγωγή των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους και/ή της καλλιτεχνικής τους εξέλιξης,

⁴⁰ Creative and Culture Industries, Priority Sector Report (σχέδιο), European Cluster Observatory, 2010.

⁴¹ Μελέτη που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη συμβολή του πολιτισμού στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη στο πλαίσιο της πολιτικής για τη συνοχή της ΕΕ.

⁴² Έκτη έκθεση προόδου για την οικονομική και κοινωνική συνοχή COM(2009) 295 τελικό.

με την καλλιέργεια των ερευνητικών τους φιλοδοξιών, την προσφορά νέων εμπορικών ευκαιριών και τη βελτίωση των δυνατοτήτων σταδιοδρομίας ειδικά μέσω της φιλοξενίας τους σε πολιτιστικούς χώρους και της συμμετοχής τους σε φεστιβάλ, περιοδείες, διεθνείς εκθέσεις ή λογοτεχνικές εκδηλώσεις. Η κινητικότητα μπορεί επίσης να έχει πιο άμεσο θετικό αντίκτυπο στις επιδόσεις των ΚΠΔ, επειδή τους προσφέρονται νέες εμπορικές ευκαιρίες μέσω προγραμμάτων που μπορούν να βελτιώσουν τις εξαγωγικές στρατηγικές του κλάδου, να προωθήσουν τα διεθνή προγράμματα τοποθετήσεων σε θέσεις εργασίας ή να ενισχύσουν την ανάπτυξη ικανοτήτων⁴³.

Από την άλλη πλευρά, η διακίνηση έργων ωφελεί το ευρωπαϊκό κοινό προσφέροντάς του νέες προοπτικές, δίνοντας ερεθίσματα στον ατομικό και συλλογικό νου να κατανοεί και να ζει πολυσύνθετα (ένα σύνολο δεξιοτήτων –συμπεριλαμβανομένης της διαπολιτισμικής επικοινωνίας– που έχει κορυφαία σημασία στο σημερινό κόσμο) και προσφέροντας πρόσβαση σε ένα πιο ποικιλόμορφο πολιτιστικό τοπίο. Σε άλλο επίπεδο, η διακίνηση πέραν των εθνικών συνόρων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης βοηθά τους ευρωπαίους πολίτες να κατανοούν και να αντιλαμβάνονται καλύτερα ο ένας τον πολιτισμό του άλλου, να εκτιμούν τον πλούτο της πολιτισμικής πολυμορφίας και να συνειδητοποιούν μόνοι τους όσα τους συνδέουν.

Τέλος, η κινητικότητα των καλλιτεχνών, των επαγγελματιών του πολιτισμού και των έργων τέχνης παίζει καθοριστικό ρόλο για τη διακίνηση ιδεών διά μέσου των γλωσσικών ή εθνικών συνόρων παρέχοντάς τους ευρύτερη πρόσβαση στην πολιτισμική πολυμορφία.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η κινητικότητα αποτελεί καθοριστική παράμετρο της ευρωπαϊκής ατζέντας για τον πολιτισμό καθώς και του προγράμματος της ΕΕ για τον πολιτισμό (2007-2013).

Ωστόσο, υπάρχουν πολλά εμπόδια στην κινητικότητα. Ορισμένα από αυτά συνδέονται με τους κανονισμούς για τις άδειες εισόδου, το κοινωνικό και φορολογικό καθεστώς και άλλους διοικητικούς φραγμούς ή με την έλλειψη πρόσβασης στην κατάλληλη πληροφόρηση⁴⁴ καθώς και με τις διαφορετικές νομικές, κανονιστικές, διαδικαστικές και χρηματοπιστωτικές πτυχές της κινητικότητας στον πολιτιστικό τομέα. Έχουν ήδη ξεκινήσει οι εργασίες άρσης αυτών των εμποδίων⁴⁵, οι οποίες δεν εξετάζονται στο παρόν έγγραφο.

Εκτός από αυτές τις πιο γενικές πτυχές, υπάρχει κάποιο επιπλέον περιθώριο για την περαιτέρω ενίσχυση της κινητικότητας των έργων τέχνης, των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών του πολιτισμού, επενεργώντας στην αλυσίδα των σχετικών παραγόντων τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα, με σκοπό την επίτευξη πολιτισμικής

⁴³ Βλέπε ειδικότερα τη μελέτη που διενήργησε η εταιρεία Ericarts για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για θέματα κινητικότητας: "Mobility matters: Programmes and schemes to support the mobility of artists and cultural professionals", 2008.

⁴⁴ Βλέπε ειδικότερα μελέτη σκοπιμότητας που διενήργησε η εταιρεία McCoshan για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής "Information systems to support the mobility of artists and other professionals in the culture field", 2009.

⁴⁵ Η ομάδα εθνικών εμπειρογνομόνων για την κινητικότητα των καλλιτεχνών, που συγκροτήθηκε στο πλαίσιο της υλοποίησης της ευρωπαϊκής ατζέντας για τον πολιτισμό, εξετάζει μια σειρά από τα θέματα αυτά: οι περιορισμοί στην πρόσβαση στην αγορά και η κινητικότητα των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών στο χώρο του πολιτισμού πρέπει να αντιμετωπιστούν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας 2006/123/EK για την εσωτερική αγορά υπηρεσιών.

πολυμορφίας διά μέσου των συνόρων. Οι εν λόγω παράγοντες είναι πολλοί και διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τον ένα τομέα στον άλλο. Στο πλαίσιο της αλυσίδας αυτής, ίσως να είναι σκόπιμο να ενθαρρυνθεί η διασυνοριακή κυκλοφορία και η διαδικτυακή πρόσβαση στα διάφορα στάδια της διαμεσολάβησης μεταξύ δημιουργών/παραγωγών πολιτιστικών εκφράσεων και πολιτών/καταναλωτών. Σε ένα άλλο επίπεδο, θα μπορούσαν να αποβούν χρήσιμες δράσεις για την αντιμετώπιση ειδικών προκλήσεων, όπως να δοθεί στήριξη ώστε τα νέα ταλέντα καθώς και τα λιγότερο γνωστά «ρεπερτόρια» και οι λιγότερο γνωστές συλλογές έργων τέχνης⁴⁶ να ξεπεράσουν τα εθνικά και γλωσσικά σύνορα.

Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να γίνει καλύτερα κατανοητή ποια μορφή σύμπραξης, συνεργασίας ή στήριξης θα μπορούσε να συμβάλει στη διευκόλυνση, επιτάχυνση και επέκταση της κινητικότητας των έργων τέχνης, των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών του πολιτισμού εκτός εθνικών συνόρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Επομένως, η παρούσα πράσινη βίβλος επιδιώκει, πιο συγκεκριμένα, να γίνουν κατανοητοί οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να ενισχυθεί και να βελτιωθεί η κινητικότητα αυτή.

ΕΡΩΤΗΣΗ

Ποια νέα μέσα μπορούν να κινητοποιηθούν για την προώθηση της πολιτισμικής πολυμορφίας μέσω της κινητικότητας των πολιτιστικών και δημιουργικών έργων, των καλλιτεχνών και των επαγγελματιών του πολιτισμού εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Σε ποιο βαθμό η εικονική κινητικότητα και η πρόσβαση στο διαδίκτυο μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη αυτού του στόχου;

4.3. Πολιτιστικές ανταλλαγές και διεθνές εμπόριο

Οι προοπτικές της ΕΕ για διεθνείς πολιτιστικές ανταλλαγές και το εμπόριο διαμορφώνονται από τη σύμβαση της UNESCO του 2005 για την προστασία και προώθηση της πολυμορφίας στην πολιτιστική έκφραση. Βάσει της σύμβασης αυτής, η ΕΕ δεσμεύεται να προωθήσει πιο ισόρροπες πολιτιστικές ανταλλαγές και να ενισχύσει τη διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη μέσω συμπράξεων με σκοπό συγκεκριμένα να βελτιωθούν οι ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών όσον αφορά την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας στην πολιτιστική έκφραση. Οι στόχοι αυτοί συμφωνούν με ορισμένες από τις βασικές αρχές της σύμβασης και συγκεκριμένα με τις αρχές της ισότιμης πρόσβασης⁴⁷, του ανοίγματος και της ισορροπίας⁴⁸.

Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση διατήρησε την αρμοδιότητά της να καθορίζει και να εφαρμόζει, για δικό της λογαριασμό και για λογαριασμό των κρατών μελών, πολιτιστικές πολιτικές για τους σκοπούς της διατήρησης της πολιτισμικής πολυμορφίας⁴⁹. Ταυτόχρονα, η Ένωση ενίσχυσε τη δέσμευσή της να υποστηρίζει το

⁴⁶ Μια ομάδα εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων ασχολείται με την κινητικότητα των συλλογών των μουσείων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ατζέντας για τον πολιτισμό.

⁴⁷ Βλέπε άρθρο 2 της σύμβασης, αρχή 7.

⁴⁸ Βλέπε άρθρο 2 της σύμβασης, αρχή 8.

⁴⁹ Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της, όπως και άλλοι εταίροι της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου, κατά την υπογραφή της κοινής συμφωνίας για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών

ρόλο που διαδραματίζει ο πολιτισμός στην ανάπτυξη και εξακολουθεί να προωθεί διάφορες μορφές προτιμησιακής μεταχείρισης προς όφελος των αναπτυσσόμενων χωρών. Η ΕΕ έχει επίσης αναλάβει τη δέσμευση να προωθήσει το διαπολιτισμικό διάλογο παγκοσμίως. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει επίσης να συμβάλει στην οικουμενική διάδοση της δικής της πολιτισμικής πολυμορφίας - συμπεριλαμβανομένων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τους ΚΠΔ.

Η συγκεκριμένη αυτή προσέγγιση για τις πολιτιστικές ανταλλαγές αντικατοπτρίζει τις κοινές αξίες που αποτελούν την πεμπτουσία του ευρωπαϊκού σχεδίου. Πρόκειται για τους θεμελιώδεις πυλώνες πάνω στους οποίους μπορεί να διαμορφωθεί μια ιδιαίτερη και δυναμική «εικόνα της Ευρώπης», μια εικόνα μιας ελκυστικής και δημιουργικής Ευρώπης που αξιοποιεί την πλούσια κληρονομιά της και το άνοιγμά της σε πολιτισμούς από ολόκληρο τον κόσμο. Η μακρά παράδοση της Ευρώπης και οι τεράστιοι πόροι που διαθέτει στον κινηματογράφο, στη μουσική, στις τέχνες, στην αρχιτεκτονική, στο σχέδιο ή στη μόδα σαφώς και επηρεάζουν θετικά τις σχέσεις της ΕΕ με τον υπόλοιπο κόσμο.

Είναι προφανές ότι προϋπόθεση για την υποστήριξη της ανάπτυξης των ΚΔΠ σε παγκόσμιο επίπεδο και για την εξαγωγή των έργων, των προϊόντων και των υπηρεσιών τους αποτελεί η ανάπτυξη δεσμών με τρίτες χώρες. Οι ΜΜΕ συγκεκριμένα χρειάζονται στήριξη για την εδραίωση επαφών και την προβολή των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό. Ο διακλαδικός διάλογος, οι αποστολές για τη διερεύνηση νέων πεδίων δράσης, η καλύτερη γνώση των αγορών και η συλλογική εκπροσώπηση σε διεθνείς εκδηλώσεις συγκαταλέγονται μεταξύ των ειδικών μέσων που έχουν αναπτυχθεί για τη στήριξη των εξαγωγών. Τα προγράμματα συνεργασίας⁵⁰ προσφέρουν μια ευκαιρία αμοιβαίας μάθησης και ένα δίκτυο επαφών στο εξωτερικό. Η διευκόλυνση των καλλιτεχνικών ανταλλαγών με τρίτες χώρες συμβάλλει επίσης σημαντικά στην προώθηση της πολιτισμικής πολυμορφίας⁵¹.

Η Ευρώπη έχει υπογράψει πολυάριθμες συμφωνίες με τρίτες χώρες ή περιφερειακές ενώσεις χωρών. Τα προγράμματα τεχνικής βοήθειας και συνεργασίας μπορούν να συμπεριλαμβάνουν τους ΚΠΔ ως τομείς προτεραιότητας για τις οικονομικές ανταλλαγές. Οι διάλογοι σε θέματα πολιτικής με τρίτες χώρες ή οι περιφερειακές ομαδοποιήσεις χωρών μπορούν, επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις να στηρίξουν το διακλαδικό διάλογο και μπορούν να αναπτυχθούν ειδικά μέσα σε επίπεδο ΕΕ για τη διευκόλυνση των ανταλλαγών και των εξαγωγών.⁵²

ΕΡΩΤΗΣΗ

(GATS), διατήρησαν την αρμοδιότητά τους στη χάραξη και στην εφαρμογή πολιτικών για την προστασία της πολιτισμικής πολυμορφίας με την κοινοποίηση εξαιρέσεων από την εφαρμογή του κανόνα του πλέον ευνοούμενου κράτους σύμφωνα με το άρθρο II της συμφωνίας GATS και αρνούμενοι συστηματικά να αναλαμβάνουν ειδικές δεσμεύσεις για την πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση όσον αφορά τις πολιτιστικές υπηρεσίες και ειδικότερα τον οπτικοακουστικό τομέα.

⁵⁰ Όπως εκείνες που στηρίζονται στην προπαρασκευαστική διεθνή δράση MEDIA (2008-2010) και MEDIA Mundus (2011-2013).

⁵¹ Όπως επισημάνθηκε στην πλατφόρμα για το δυναμικό των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας.

⁵² Βλέπε επίσης ορθές πρακτικές που επεσήμανε η ομάδα εργασίας των εθνικών εμπειρογνομόνων για τους ΚΠΔ.

– Ποια μέσα μπορούν να προβλεφθούν ή να ενισχυθούν σε επίπεδο ΕΕ για την προαγωγή της συνεργασίας, των ανταλλαγών και του εμπορίου μεταξύ των ΚΠΑ της ΕΕ και τρίτων χωρών;

5. ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ: Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΚΠΑ

Από τις εκθέσεις που δημοσιεύονται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες προκύπτει ότι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι ΚΠΑ στα εθνικά και περιφερειακά συστήματα καινοτομίας είναι σημαντικότερος από όσο πίστευαν παλαιότερα οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων.⁵³

Πρώτον, οι κλάδοι αυτοί παρέχουν περιεχόμενο για την τροφοδότηση των ψηφιακών συσκευών και δικτύων και κατά τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στην αποδοχή και περαιτέρω ανάπτυξη των ΤΠΕ, όπως για παράδειγμα στην ανάπτυξη των ευρυζωνικών συνδέσεων. Επειδή είναι εντατικοί χρήστες της τεχνολογίας, η ζήτηση που προέρχεται από τους κλάδους αυτούς συχνά συνεπάγεται προσαρμογές και νέα ανάπτυξη τεχνολογίας, δίνοντας κίνητρα καινοτομίας στους παραγωγούς τεχνολογίας.

Δεύτερον, μέσω του ιδιαίτερου ρόλου που τους δίνει η επιτελική θέση τους στη στροφή που συντελείται προς την ψηφιοποίηση και στις νέες τάσεις προς την «οικονομία της αριστείας» καθώς και με την ικανότητά τους να διαμορφώνουν ή να διευρύνουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές τάσεις και – επομένως – την καταναλωτική ζήτηση, οι ΚΠΑ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός ευνοϊκού για την καινοτομία κλίματος στην Ευρώπη.

Τρίτον, φαίνεται ότι οι επιχειρήσεις που κάνουν αναλογικά μεγαλύτερη χρήση των υπηρεσιών των ΚΠΑ έχουν αισθητά καλύτερες επιδόσεις στην καινοτομία. Παρόλο που οι ειδικοί μηχανισμοί με τους οποίους συμβαίνουν όλα αυτά δεν έχουν ακόμη τεκμηριωθεί αρκετά καλά, φαίνεται ότι οι υπηρεσίες δημιουργικής καινοτομίας που παρέχουν οι ΚΠΑ τροφοδοτούν τις καινοτόμους δραστηριότητες άλλων επιχειρήσεων και οργανώσεων στην ευρύτερη οικονομία, βοηθώντας κατά τον τρόπο αυτό στην αντιμετώπιση παθητικών τρόπων συμπεριφοράς, όπως αποφυγή ανάληψης ρίσκου, προσκόλληση στο status quo και έλλειψη οράματος. Το σχέδιο αποτελεί ένα καλό παράδειγμα δημιουργικής διαδικασίας που δυνητικά οδηγεί σε καινοτομία με επίκεντρο το χρήστη⁵⁴.

Επιπλέον, από τις εκθέσεις προκύπτει, επίσης, ότι ο βαθμός ενσωμάτωσης στην ευρύτερη οικονομία των εργαζομένων σε δημιουργικούς κλάδους είναι μεγαλύτερος από όσο πιστευόταν παλαιότερα. Οι περισσότεροι από τους ειδικούς σε θέματα δημιουργικότητας που έχουν εκπαιδευτεί σε σχολές δημιουργικών τεχνών απασχολούνται εκτός των ΚΠΑ και λειτουργούν ως «φορείς γνώσης, καινοτομίας και νέων ιδεών» που προέρχονται από τους ΚΠΑ.

Γενικότερα, οι πόλεις και οι περιφέρειες τείνουν να πιστεύουν όλο και περισσότερο ότι οι πολιτιστικές υποδομές πρώτης κατηγορίας και οι υπηρεσίες τεχνολογιών αιχμής, οι

⁵³ Βλέπε συγκεκριμένα Bakhshi, H., McVittie, E. and Simmie, J., Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy? 2008; Pott, J. and Morrison, K., Nudging Innovation, 2008, consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot, 2008; The role of creative industries in industrial innovation, Möller, K., Rammer, C. and Tróby, J., 2008.

⁵⁴ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής "Design as a driver of user-centred innovation", SEC(2009) 501 τελικό, 2009.

καλές συνθήκες διαβίωσης και ψυχαγωγίας, ο σφριγηλός παλμός των πολιτιστικών κοινοτήτων και η ισχυρή θέση των τοπικών ΚΠΔ αποτελούν έμμεσους πόλους έλξης, που μπορούν να τις βοηθήσουν να προωθήσουν την οικονομική τους ανταγωνιστικότητα, δημιουργώντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την καινοτομία και προσελκύοντας άτομα υψηλής ειδίκευσης καθώς και εταιρείες.

Ταυτόχρονα, ο πολιτιστικός τομέας και οι ΚΠΔ μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην αντιμετώπιση σημαντικών προκλήσεων, όπως η καταπολέμηση της υπερθέρμανσης του πλανήτη και η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία και σε ένα νέο βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης. Οι τέχνες και ο πολιτισμός έχουν μια μοναδική ικανότητα να δημιουργούν πράσινες θέσεις εργασίας, να ευαισθητοποιούν, να θέτουν υπό αμφισβήτηση τις καθιερωμένες κοινωνικές συνήθειες και να προωθούν καινούργια πρότυπα συμπεριφοράς στις κοινωνίες μας, συμπεριλαμβανομένης της γενικότερης στάσης μας απέναντι στη φύση. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να προσφέρουν νέες δυνατότητες για την αντιμετώπιση της διεθνούς διάστασης παρόμοιων ζητημάτων. Για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις αυτές, θα πρέπει να σχεδιαστούν, σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης, τα κατάλληλα πλαίσια για την ανάπτυξη στρατηγικών για τη δημιουργικότητα. Ταυτόχρονα, πρέπει να συνεχιστεί ο προβληματισμός όσον αφορά την αξιολόγηση του δημιουργικού περιβάλλοντος που θα συμπληρώνει τους πιο παραδοσιακούς δείκτες καινοτομίας. Το βασικό ερώτημα στο σημείο αυτό είναι πώς θα επιταχυνθεί η διάχυση των θετικών επιπτώσεων του πολιτισμού και των ΚΠΔ στην ευρύτερη οικονομία και κοινωνία.

Ένας τρόπος για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι η μεγιστοποίηση των δεσμών μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης καθώς και η προώθηση της δημιουργικότητας καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Η βασική παραδοχή που γίνεται εδώ είναι ότι η δημιουργικότητα δεν αποτελεί αποκλειστικά εγγενές χάρισμα. Ο κάθε άνθρωπος είναι δημιουργικός με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, και μπορεί να μάθει να χρησιμοποιεί τις δυνατότητές του. Στον πολυσύνθετο και γοργά μεταβαλλόμενο κόσμο μας πρέπει, επομένως, να προσπαθήσουμε να προωθήσουμε τις δημιουργικές, επιχειρηματικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες που μας βοηθούν να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τις νέες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις⁵⁵.

Η εκπαίδευση ποιότητας στους κλάδους του πολιτισμού και των τεχνών μπορεί, από την άποψη αυτή, να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, επειδή έχει τη δυνατότητα να ενισχύει τη φαντασία, την πρωτοτυπία, τη συγκέντρωση, τις διαπροσωπικές δεξιότητες, την επιθυμία εξερεύνησης, την κριτική και μη λεκτική σκέψη, κ.λπ. μεταξύ των διδασκομένων⁵⁶. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διερευνηθούν περισσότερο οι συνέργειες μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης. Η αρχή στον εν λόγω τομέα πρέπει να είναι η «επιμερισμένη ευθύνη» από τους τομείς της εκπαίδευσης και του πολιτισμού και για το

⁵⁵ Το νέο πλαίσιο στρατηγικής για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση ('ΕΤ 2020'), που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το Μάιο του 2009, ενστερνίζεται την πρόκληση αυτή επισημαίνοντας την ανάγκη βελτίωσης της δημιουργικότητας και της καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικότητας, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

⁵⁶ Βλέπε ορθές πρακτικές που επισημαίνονται από την ομάδα εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων για τις συνέργειες μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης.

σκοπό αυτό πρέπει να επιδιωχθούν συστηματικές και βιώσιμες συμπράξεις μεταξύ και των δυο πλευρών⁵⁷.

Η εκπαίδευση για το γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό τρόπο για την προώθηση της δημιουργικότητας των πολιτών και τη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή της κοινωνίας. Σήμερα, τα μέσα επικοινωνίας συμβάλλουν σημαντικά στη διάδοση του πολιτιστικού περιεχομένου και αποτελούν φορέα της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας και για το λόγο αυτό θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η ικανότητα των ευρωπαίων πολιτών να κάνουν συνειδητές και διαφοροποιημένες επιλογές ως καταναλωτές πολυμεσικού περιεχομένου.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο οι δεσμοί μεταξύ των ΚΠΔ και άλλων κλάδων πρέπει να ενισχυθούν προς όφελος της οικονομίας γενικότερα. Υπό το πρίσμα αυτό, θα ήταν ενδιαφέρον να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε να προωθηθεί η δημιουργικότητα και σε άλλους κλάδους, το είδος της δημιουργικότητας που αναζητούν οι επιχειρήσεις καθώς και οι κατάλληλοι μηχανισμοί διευκόλυνσης ανάλογων διαδράσεων.

Για να δημιουργηθούν αποτελεσματικοί δεσμοί μεταξύ των ΚΠΔ και τομέων όπως η εκπαίδευση, η βιομηχανία, η έρευνα ή η διοίκηση επιχειρήσεων, πρέπει να οικοδομηθούν πραγματικά «δημιουργικές συμπράξεις» και να εφαρμοστούν αποτελεσματικοί μηχανισμοί για τη μεταφορά δημιουργικής γνώσης, όπως το σχέδιο, σε άλλους τομείς. Τα προγράμματα για τα κουπόνια καινοτομίας, όπως το πρόγραμμα "Πιστώσεις υπέρ της Δημιουργικότητας" (Creative Credits) που βοηθούν τις επιχειρήσεις να αναπτύσσουν τις ιδέες τους συνεργαζόμενες με τους ΚΠΔ, φαίνεται να υπόσχονται πολλά στην κατεύθυνση αυτή⁵⁸.

Στο πλαίσιο αυτό, οι μηχανισμοί στήριξης της καινοτομίας προς όφελος των ΚΠΔ δεν επιτρέπουν μόνο στους ΚΠΔ να καινοτομούν περισσότερο και καλύτερα, αλλά και τους δίνουν τη δυνατότητα να παρέχουν πιο καινοτόμους λύσεις σε άλλους τομείς και κλάδους, με αποτέλεσμα να μπορεί η συνολική οικονομία της Ευρώπης να απελευθερώσει όλο το δυναμικό που διαθέτει για καινοτομία. Επιπλέον, οι ενδιαμέσσοι φορείς έχουν να παίξουν σημαντικό ρόλο ως διεπαφές μεταξύ κόσμων που μόλις αρχίζουν να γνωρίζουν ο ένας τον άλλον, συμβάλλοντας στην εδραίωση εμπιστοσύνης και στην κατανόηση των στόχων και προσδοκιών και στην ανάπτυξη ή τη βελτίωση των μεθόδων εργασίας⁵⁹.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

– Με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει πιο γρήγορα αισθητός ο αντίκτυπος των ΚΠΔ σε άλλους κλάδους και στην κοινωνία γενικότερα; Με ποιο τρόπο μπορούν να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν αποτελεσματικοί μηχανισμοί για παρόμοια διάχυση της γνώσης;

⁵⁷ Βλέπε καλές πρακτικές που επισημαίνονται από την ομάδα εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων για τις συνέργειες μεταξύ πολιτισμού και εκπαίδευσης.

⁵⁸ <http://www.creative-credits.org.uk/> by NESTA, UK

⁵⁹ Βλέπε συγκεκριμένα τη μελέτη Tillt (Σουηδία), Disonancias (Ισπανία) και WZB - Social Science Research Center Berlin (Germany) στο πλαίσιο της εργασίας της ομάδας ο Policy Grouping Tillt, που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα για τον πολιτισμό:
<http://creativeclash.squarespace.com/storage/ComparativeAnalysis%20TILLT%20EUROPE.pdf>.

- Με ποιο τρόπο μπορούν να προβληθούν οι «δημιουργικές συμπράξεις» μεταξύ ΚΠΔ και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων /επιχειρήσεων/διοικήσεων;
- Με ποιο τρόπο μπορεί να υποστηριχθεί η καλύτερη χρήση των υφιστάμενων ενδιάμεσων φορέων και η ανάπτυξη πληθώρας ενδιάμεσων φορέων που θα λειτουργούν ως διεπαφή μεταξύ καλλιτεχνικής και δημιουργικής κοινότητας και ΚΠΔ, αφενός, και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων/επιχειρήσεων και διοικήσεων αφετέρου;

Πρόσκληση για την υποβολή παρατηρήσεων

Η Επιτροπή καλεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν παρατηρήσεις σε σχέση με τα θέματα που θίγει η παρούσα πράσινη βίβλος. Οι απαντήσεις και παρατηρήσεις, που μπορούν να καλύπτουν το σύνολο ή ορισμένα μόνο από τα παραπάνω ζητήματα, πρέπει να περιέλθουν το αργότερο έως τις 30 Ιουλίου 2010 στην ακόλουθη διεύθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΓΔ Εκπαίδευσης και Πολιτισμού

Πράσινη βίβλος για τους κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργικότητας

MADO 17/76

B-1049 Brussels

Ή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στη διεύθυνση:

EAC-Creative-Europe@ec.europa.eu

Σε περίπτωση που ένας ενδιαφερόμενος φορέας επιθυμεί να υποβάλει εμπιστευτική απάντηση, πρέπει να επισημάνει ευκρινώς ποιο τμήμα της απάντησης είναι εμπιστευτικό και δεν πρέπει να δημοσιευθεί στον δικτυακό τόπο της Επιτροπής. Κάθε άλλη απάντηση που δεν θα έχει χαρακτηριστεί εμπιστευτική ενδέχεται να δημοσιευθεί από την Επιτροπή.

Οι οργανισμοί καλούνται να εγγραφούν στο μητρώο της Επιτροπής για τους εκπροσώπους συμφερόντων (<http://ec.europa.eu/transparency/regin>). Το μητρώο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη διαφάνεια με σκοπό να προσφέρει στην Επιτροπή και στο ευρύτερο κοινό πληροφορίες για τους στόχους, τη χρηματοδότηση και τις οργανωτικές δομές των εκπροσώπων συμφερόντων.